

گام‌های توسعه در آموزش پزشکی
 مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
 دوره سیزدهم، شماره چهارم، ص ۳۶۰-۳۴۹، ۱۳۹۵

بررسی پدیده شب امتحانی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل

سمیه محمدی‌زاد^{۱*}، مهران آقاپور جویباری^۲

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، گروه برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، دانشگاه کردستان، کردستان، ایران
 ۲. دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه مازندران، ساری، ایران

● دریافت مقاله: ۹۴/۱۱/۱۸   آخرین اصلاح مقاله: ۹۴/۱۲/۲۸   ● پذیرش مقاله: ۹۵/۱/۱۴

زمینه و هدف: پدیده شب امتحانی موضوعی است که در سال‌های اخیر، شاهد وقوع آن در بین دانشجویان ایرانی هستیم. دانشجویان، درس‌هایی را که در طول ترم ارایه می‌شود، تنها در شب امتحان مطالعه می‌کنند. بنابراین، هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی دیدگاه‌ها و دلایل دانشجویان در ارتباط با پدیده شب امتحانی بود.

روش کار: این مطالعه به صورت کیفی و به روش پدیدارشناسی انجام شد و نمونه‌گیری آن به شکل هدفمند صورت گرفت. شرکت کنندگان، دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه علوم پزشکی بابل بودند که حداقل دو نیم‌ترم تحصیلی را به پایان رسانده و پدیده شب امتحانی را نیز تجربه کرده بودند. یافته‌ها با استفاده از مصاحبه عمیق نیمه ساختارمند، جمع‌آوری گردید و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری باز و عمیق استفاده شد.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، سه موضوع و درون‌مایه اصلی در پدیده شب امتحانی تأثیرگذار بود که شامل مسایل شخصی (مشغله‌های ذهنی، بی‌انگیزگی، شخصیت دانشجوی، کار کردن حین تحصیل و روش مطالعه)، مسایل آموزشی (استاد، کتاب‌های درسی، علاقه به رشته و درس، فشرده بودن کلاس‌ها و خستگی ناشی از آن) و مسایل ضمنی (جو دانشگاه، خانواده و تأثیر دوستان) می‌باشد.

نتیجه‌گیری: بر طبق نتایج به دست آمده، پدیده شب امتحان و عوامل اثرگذار بر آن مسأله بسیار مهمی در دوران دانشجویی می‌باشد که بر شیوه مطالعه، نمره پایان ترم و بسیاری از مسایل دیگر تأثیرگذار است.

کلید واژه‌ها: شب امتحانی، سبک مطالعه، دانشجویان علوم پزشکی

*نویسنده مسئول: گروه برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، دانشگاه کردستان، کردستان، ایران

● تلفن: ۰۱۱-۳۲۳۲۰۲۸۷   ● شماره: ۰۱۱-۳۲۳۲۰۲۸۷

Email: somayeh.mohammadi.60@gmail.com

مقدمه

فرایند یادگیری شامل عوامل بسیاری می‌باشد که می‌توان به هوش، اعتماد به نفس، استعداد، انگیزه و سبک‌های یادگیری اشاره نمود. مطالعه، تداخل پیچیده‌ای از متغیرهای مختلف می‌باشد که یک فراگیر ممکن است برای اهداف مختلف از آن استفاده نماید (۱). یکی از این عوامل قابل توجه، عادات مطالعه دانش‌آموزان است.

نگرش دانش‌آموزان و دانشجویان نسبت به مطالعه همراه با رعایت فاصله، اغلب پایه تصمیم‌گیری در مورد چه، کی و چگونه مطالعه است و به قضاوت فراشناختی خاطرات آن‌ها بستگی دارد (۲). هنگامی که فراگیران در مورد فاصله بین مطالعه تصمیم می‌گیرند، توهمی برای بیشتر آن‌ها وجود دارد که تجمع مطالعه، مؤثرتر از مطالعه با فاصله یا در فواصل زمانی متعدد است. نتایج مطالعه Kornell نشان داد که مطالعه با تجمع، ساده‌تر و سریع‌تر از مطالعه در فواصل زمانی به نظر می‌رسد (۲).

ضعف مهارت‌های مطالعه و مدیریت یادگیری دانشجویان، یکی از دلایل افت و شکست تحصیلی در آن‌ها می‌باشد (۳). از این‌رو، موفقیت تحصیلی در دانشگاه‌ها مرهون تلاش مؤثر، مطالعه صحیح و مدیریت زمان است و یکی از دلایل عدم کسب نتیجه مطلوب توسط بعضی از دانشجویان می‌باشد. بهبود و توسعه عملکرد تحصیلی فراگیران، یکی از اهداف اصلی مراکز آموزشی است؛ چرا که عملکرد تحصیلی افراد، اساس موفقیت و پیشرفت در هر مقطعی محسوب می‌گردد. از این‌رو، عملکرد تحصیلی افراد، از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد. یکی از این عوامل، عادات یا مهارت‌های مطالعه افراد می‌باشد (۴). روش مطالعه دانشجویان نیز در یادگیری و پیشرفت تحصیلی آن‌ها مؤثر است و فرایند حاصل، در مهارت‌های شناختی و عملی و در نهایت، سرنوشت شغلی آن‌ها نقش دارد. بنابراین، لازم است که به روش مطالعه دانشجویان توجه و برای بهبود آن برنامه‌ریزی شود (۵).

عدم انتخاب روش صحیح مطالعه و عدم استفاده از

مهارت‌های مطالعه، سبب از بین رفتن انرژی و وقت دانشجویان و گرایش به سمت عادات بد مطالعه می‌شود و عملکرد آن‌ها را در امتحانات تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین، می‌تواند یکی از علل مهم عقب‌ماندگی تحصیلی، سردرگمی و اضطراب باشد؛ چرا که دانشجویان در طول مدت تحصیل با حجم متنوعی از مطالب جدید و تخصصی رو به‌رو می‌شوند که فراگیری و به حافظه سپردن آن کار دشواری به نظر می‌رسد. همچنین، گسترش علم و یادگیری تمام مطالب، نیازمند صرف زمان و داشتن برنامه‌ریزی می‌باشد (۴).

عادت به مطالعه، مانند بسیاری از عاداتی که در دوران کودکی شکل می‌گیرد، اکتسابی است. البته به آن معنی نیست که در آینده نتوان آن را ایجاد و یا اصلاح کرد، بلکه با کمی تلاش، تحمل و شناخت روش‌ها و عادات صحیح مطالعه، می‌توان عادت‌های نادرست مطالعه را تغییر داد و با توجه به این امر، باید در تغییر عادت‌های غیر معمول دانشجویان تلاش شود (۶).

لزوم مدیریت زمان به خصوص در محیط‌های آکادمیک و برای دانشجویان از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چرا که یک عامل محدود به شمار می‌رود. مدیریت زمان برای دانشجویان عامل مهمی در موفقیت محسوب می‌گردد. عدم مهارت‌های مدیریت زمان و فقدان نگرش در این رابطه، عملکرد ضعیف مراکز علمی، بهره‌وری پایین و سطوح بالای استرس را به همراه خواهد داشت (۷). بسیاری از دانشجویان معتقد هستند که تجربه دانشگاهی، استرس‌زا می‌باشد. بنابراین، یکی از استراتژی‌هایی که مشاوران به طور مکرر پیشنهاد می‌کنند، مدیریت زمان است (۷).

تاکنون بررسی‌های متعددی در زمینه عادت به مطالعه توسط پژوهشگران صورت گرفته است، اما در پژوهش حاضر، فقط به بررسی «پدیده شب امتحانی» پرداخته شد. اکثر دانشجویان در مدرسه به دلیل پرسش و پاسخ معلم‌ها، عادت به مطالعه روزانه داشتند، در این‌جا این سؤال مطرح می‌شود که چرا حتی بیشتر دانش‌آموزان درسخوان وارد شده به دانشگاه‌های دولتی

زمینه عدم غلبه بر عوامل استرس‌زا و مداخله‌گر حین مطالعه، نداشتن مطالعه کاربردی و خلاقانه، عدم توانایی در مدیریت زمان، عدم توانایی در مطالعه انتقادی و دقیق‌خوانی و مطالعه برنامه‌ریزی نشده می‌باشد. در نهایت، به نظر رسید که دانشجویان در زمینه‌های درک مطلب، عادات مطالعه و یادداشت‌برداری حین مطالعه در مقایسه با سایر موارد، وضعیت مناسب‌تری دارند (۴). نتایج پژوهش اباذری و ریگی حاکی از این بود که مشکلات عمده دانشجویان در زمینه‌های مختلف عادات‌ها و مهارت‌های مطالعه به ترتیب در زمینه مدیریت زمان، یادآوری، مطالعه یک فصل، تمرکز، امتحان دادن و انگیزه می‌باشد (۶).

سایت دانشگاه یوتا استیت (Utah State University) تکنیک‌های مناسبی را برای یک آزمون خوب در شب امتحان پیشنهاد می‌کند که شامل سازماندهی از لیست نکات اصلی به یک فرم رئوس مطالب، خواندن کتاب و یادداشت‌های کلاسی، بررسی آزمون‌های قبلی، راهنماهای مطالعه کتاب، خواندن مطالب مهم، تکنیک حدس و ... می‌باشد. همچنین، عنوان کرد که شب امتحان فقط یک استراتژی بقا است و راه مؤثری برای یادگیری و یا مطالعه نیست و اگر در دراز مدت ادامه داشته باشد، موفقیت تحصیلی دانشجو صدمه می‌بیند (۹).

هدف اصلی از انجام تحقیق حاضر، توصیف «پدیده شب امتحانی» در بین دانشجویان دانشگاه بابل و شناسایی عوامل مؤثر در رخداد آن بود و اهداف فرعی شامل بررسی تجربه زیسته دانشجویان در خصوص «پدیده شب امتحانی» در دوران مدرسه و بررسی تجربه زیسته دانشجویان در خصوص شناسایی عوامل مؤثر در شب امتحانی بودن دانشجویان می‌باشد.

روش کار

هدف از انجام پژوهش کیفی حاضر، بررسی تجربه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در مورد پدیده شب امتحانی بود. مطالعه به روش پدیدارشناسی تفسیری برای درک

هم مطالعه را کنار می‌گذارند و برای خواندن درس‌ها، تنها به شب امتحان اکتفا می‌کنند؟ از این‌رو، در پژوهش حاضر، با انجام یک مطالعه پدیدارشناسی سعی شد تا به این سؤال پاسخ داده شود.

تاکنون مطالعات انجام شده در مورد خواندن دروس، در زمینه عادات و مهارت‌های مطالعه بوده است. به عنوان نمونه، در پژوهش نوریان و همکاران، دانشجویان به ترتیب در مدیریت زمان، تمرکز حین مطالعه، سرعت مطالعه، یادداشت‌برداری مطالعه، عادات مطالعه و درک مطلب امتیاز کسب کردند که نشان داد، دانشجویان پزشکی در زمینه‌های عادات مطالعه، درک مطلب و یادداشت‌برداری وضعیت مناسب‌تری داشتند و در بعضی مهارت‌ها، وضعیت دانشجویان پسر بهتر بود (۸).

نتایج تحقیق راوری و همکاران حاکی از این بود که اکثر دانشجویان در طول ترم تحصیلی، برنامه مدونی برای مدیریت زمان مطالعه خود ندارند. بنابراین، لازم است که اهمیت مهارت مدیریت زمان را با تأکید بیشتری به دانشجویان آموزش داد تا مهارت و نگرش در مورد لزوم عملکرد مدیریت زمان در آن‌ها نهادینه شود (۷).

نتایج مطالعه روحانی و همکاران نشان داد که شیوه و منابع مطالعه دانشجویان از کیفیت مطلوبی برخوردار نیست و برای حل این مشکل، به برنامه‌ریزی برای آموزش و راهنمایی دانشجویان نیاز است. همچنین، آموزش مهارت‌ها و عادات صحیح مطالعه به صورت واحد درسی یا برگزاری کارگاه، می‌تواند به یادگیری بهتر متون درسی دانشجویان کمک نماید (۵).

بر اساس نتایج پژوهش حق‌جوی جوانمرد و منصوریان، عوامل مؤثر بر یادگیری آگاهانه دانشجویان شامل مدیریت زمان، انگیزه و پشتکار، سبک یادگیری، خودبومی آموزش ایرانی و برنامه‌ریزی درسی بود (۳).

نتایج مطالعه صیفوری در مورد سنجش مهارت‌ها و عادات مطالعه دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه، نشان داد که عمده مشکلات دانشجویان به ترتیب در

مورد مطالعه با هم ترکیب گردید و در قالب مضمون و زیرمضمون سازماندهی شد. از این‌رو، از متن حاصل در ابتدا کدگذاری باز انجام شد که ۱۷۵ گزاره استخراج و در کدگذاری محوری ۱۴ مقوله مشخص شد و در نهایت، سه درون‌مایه محوری (قلمرو و موضوع اصلی) در پژوهش حاضر به دست آمد.

متن، پس از کدگذاری‌ها و تحلیل، برای کسب اعتبار دوباره در اختیار شرکت کنندگان قرار گرفت و اطاعات کسب شده تأیید گردید. همچنین، برای اعتمادپذیری (Reliability) از روش بازبینی توسط همکاران استفاده شد. به این صورت که متن نسخه‌برداری و کدگذاری شده در اختیار آن‌ها قرار گرفت، سپس توسط آن‌ها مطالعه و تأیید گردید.

محقق پس از بیان اهمیت و اهداف پژوهش، از تمام دانشجویان برای شرکت در مصاحبه و ضبط گفته‌های آن‌ها اجازه گرفت و تمامی شرکت کنندگان به صورت آگاهانه مشارکت نمودند و رضایت کامل داشتند که این نکته برای در نظر گرفتن ملاحظات اخلاقی، امری ضروری بود.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر، گویای تجربه و عوامل مؤثر بر شب امتحانی بودن دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل بود. یافته‌ها نشان داد که دانشجویان چه تجربه‌ای از مطالعه در شب امتحان داشتند و همچنین، عواملی که منجر شد تا دانشجویان مطالعه مداوم در طی ترم را ترک نمایند و تنها به مطالعه در شب امتحان و ایام امتحانات اکتفا کنند، مشخص گردید که در جدول ۱ آورده شد.

جدول ۱: عوامل تأثیرگذار بر شب امتحانی بودن دانشجویان

مضمون‌های اصلی (درون‌مایه محوری)	زیرمضمون‌ها
مسائل شخصی	شخصیت دانشجو (اراده و اعتماد به نفس)، بی‌انگیزگی (بیکاری و پارتی‌بازی)، مشغله‌های ذهنی (دوستی با جنس مخالف، مشکلات خانوادگی و...)، روش مطالعه و کار حین تحصیل
مسائل آموزشی	استاد (روش تدریس، نحوه برخورد و...)، کتاب‌های درسی (به روز بودن، جذابیت و...)، تفکر غالب در دانشگاه (نمره، معدل و پاس کردن)، علاقه به رشته و درس، اهرم فشار و اجبار و فشرده بودن کلاس و خستگی ناشی از آن

تجربه زیسته دانشجویان انجام شد. جامعه مورد مطالعه، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل بودند و نمونه‌گیری به شکل هدفمند و با استفاده از افراد در دسترس انجام گرفت. نمونه‌ها از بین دانشجویان دوره کارشناسی که حداقل دو نیم‌سال تحصیلی را گذرانده و پدیده شب امتحانی را تجربه کرده بودند، انتخاب شد. به این ترتیب، ۱۲ دانشجو در طرح شرکت نمودند که ۵ نفر از آن‌ها دختر و ۷ نفر پسر بودند.

برای جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه نیمه ساختارمند ژرف بهره گرفته شد. مصاحبه تا اشباع اطلاعات جمع‌آوری شده ادامه یافت. همچنین، مصاحبه با یک پرسش کلی از تجربه تحصیل در دوره مدرسه آغاز گردید. سپس، پرسش‌های اکتشافی برای دسترسی به داده‌های ژرف‌تر درباره تجربه زیسته دانشجویان از شیوه مطالعه و شب امتحانی بودن آن‌ها در دانشگاه پرسیده شد. زمان مصاحبه بین ۹۰-۴۵ دقیقه به طول انجامید و از شرکت کنندگان درخواست شد تا زمان مصاحبه را به دلخواه خود انتخاب نمایند. با اجازه شرکت کنندگان، مصاحبه‌ها ضبط و پس از پایان یافتن، هر مصاحبه به صورت متن پیاده‌سازی گردید و به روش تحلیل محتوای مرسوم به همراه کدگذاری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. به این منظور، متن مصاحبه به دقت خوانده شد و عبارات مهم به صورت کد یادداشت گردید (کدگذاری باز). در ادامه، کدهای حاصل از تحلیل اولیه به صورت جداگانه یادداشت شد و کدهایی که از لحاظ مفهومی با یکدیگر مشابه بود، طبقه‌بندی گردید و پژوهشگر برای هر طبقه نامی در نظر گرفت (کدگذاری محوری). سپس، با ادغام طبقات مختلف بر اساس مفاهیم مشترک، دسته‌های کلی‌تری ایجاد گردید (درون‌مایه محوری). در نهایت، نتایج به صورت توصیف کاملی از پدیده

جو دانشگاه	مسائل ضمنی
تأثیر دوستان	
تأثیر خانواده	

یکی دیگر از دانشجویان اظهار داشت: «در دوران مدرسه و حداقل دبیرستان، خیلی کم درس می‌خوندم... نه این که علاقه نداشتم، فکر می‌کنم علتش بی‌خیالی و نداشتن استرس و این که همیشه بدون این که مطالعه کنم از پششون برمی‌آمدم، بود. فقط یادگیری سر کلاس بود و الا نه مطالعه در طول تحصیل داشتم و نه شب امتحان...» (دانشجوی شماره ۱۱).

با توجه به اظهارات دانشجویان، بیشتر آن‌ها تا دوران قبل از دانشگاه عادت به مطالعه مداوم داشتند، اما در ادامه با بررسی تجارب دانشجویان، به اصطلاح «شب امتحانی شدن» در دوران تحصیل دانشگاهی خود پی بردیم و همه اذعان داشتند که در دانشگاه، عادت مطالعه مداوم را ترک و به مطالعه در ایام فرجه امتحانی یا شب امتحان تکیه کردند. با توجه به این که یکی از رسالت‌های دانشگاه و دانشجو، انتقال و کسب علم و دانش می‌باشد، وجود این اتفاق یک علامت سؤال بزرگ ایجاد می‌کند که چه اتفاقی در جریان است؟ در ادامه با توجه به تجارب زیسته دانشجویان در این خصوص، عوامل مؤثر در رخداد آن بررسی و تفسیر گردید.

تجربه دانشجویان در خصوص شب امتحانی بودن در دانشگاه نیز مورد بررسی قرار گرفت.

بر اساس یافته‌های به دست آمده از مصاحبه، همه شرکت کنندگان با توجه به تجربه خود در دانشگاه، عنوان نمودند که در شب امتحان یا فقط در ایام امتحانات به مطالعه درس‌های خود می‌پردازند. از این‌رو، در این بخش عواملی که منجر به این اتفاق شده بود، بررسی گردید. اظهارات دانشجویان کدگذاری شد و موجب ایجاد ۱۷۵ گزاره (کدگذاری باز) گردید. بنابراین، ۱۴ مقوله (کدگذاری محوری) و در نهایت، سه درون‌مایه اصلی به دست آمد که شامل مسایل شخصی، مسایل آموزشی و مسایل ضمنی بود.

تجربه دانشجویان در خصوص شب امتحانی بودن در مدرسه بررسی گردید.

در ابتدا با یک سؤال از مصاحبه شونده‌ها درخواست شد تا تجربه خودشان را در مورد نوع مطالعه (مداوم یا فشرده و در شب امتحان) بیان کنند. اکثر شرکت کنندگان اذعان نمودند که در دوران تحصیل عمومی، به صورت مداوم مطالعه داشتند. به طور مثال، «هر روز مطالعه می‌کردم، مخصوصاً زمانی که معلم می‌خواست سؤال کند. هر چند شب امتحانم به خاطر نگرانی که داشتم، خوندم بیشتر می‌شد» (دانشجوی شماره ۲).

«اجبار بود، ولی چند تا درسی را که خیلی دوست داشتم، همیشه داوطلب و بسیار علاقمند بودم» (دانشجوی شماره ۳). «اون موقع همیشه درسا را به موقع می‌خواندم؛ طوری که بعد از درس دادن معلم‌ها، همان روز خودم را برای جلسه بعد آماده می‌کردم و شب‌های امتحان روی درس‌ها مسلط بودم و با مرور کردن، بیشتر یاد می‌گرفتم» (دانشجوی شماره ۶). «در دوران مدرسه در طول سال می‌خواندم؛ یعنی به یاد ندارم که درسی را شب امتحان خوانده باشم» (دانشجوی شماره ۷).

یکی از دانشجویان گفت: «قبل از دانشگاه خیلی درس می‌خوندم؛ چون به رشته‌ام خیلی علاقه داشتم... تجربی می‌خواندم» (دانشجوی شماره ۸). دانشجوی دیگری عنوان کرد: «در مدرسه چون هر روز سؤال می‌شد، مجبور به خواندن می‌شدم» (دانشجوی شماره ۹).

همچنین، دانشجوی دیگری بیان نمود: «در مدرسه معلما همیشه ازم نمی‌پرسیدن، اما من همیشه آماده بودم؛ یعنی اگه قسمتی از درس رو نمی‌خوندم، موقع امتحان انگار یه غول رو باید پشت سر می‌داشتم. خیلی کم پیش می‌اومد که قسمتی رو نخونده بذارم» (دانشجوی شماره ۷).

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعات اخیر در کشور ما به روش‌ها، عادات و تکنیک‌های مطالعه توجه بیشتری داشته است (۸، ۶، ۴، ۳). محققان معتقد هستند که امکان دارد بسیاری از ناکامی‌های تحصیلی، به دلیل ناآگاهی از شیوه‌های درست مطالعه باشد. همچنین، شاید یکی از دلایل بی‌علاقه بودن دانشجویان به مطالعه، ناآشنایی با شیوه‌های صحیح مطالعه است. از آنجایی که یکی از عوامل بنیادی برای یادگیری مؤثر و حفظ مطلب، تکرار و مرور آن می‌باشد؛ بنابراین، باید از ابتدای ترم شروع به مطالعه نمود و در طول ترم آن را تکرار کرد تا بهتر به خاطر سپرده شود، اما «کار امروز را به فردا افکندن» یک بیماری مهلک است که در بین تمام دانشجویان دنیا شیوع دارد.

این که چرا بسیاری از دانشجویان و در یک نگاه به عقب‌تر، دانش‌آموزان «شب امتحانی» هستند و تمام موضوع درس و مشق و داستان آموزش را به شب آخر موكول می‌کنند، سؤالی است که پژوهش حاضر سعی نمود تا با رویکرد اکتشافی، به آن پاسخ گوید. بر همین اساس، طبق یافته‌های پژوهش حاضر، یکی از چالش‌ها و مسایل اساسی که منجر می‌شود تا دانشجویان بر خلاف رسالت دانشگاه و دانشجویی، مطالعه مداوم را ترک کنند، مسایل شخصی دانشجویان است که شامل ناآگاهی به روش صحیح مطالعه، مشغله‌های ذهنی، فکر کردن به ازدواج، جذب شدن به امور حاشیه‌ای، دوستی‌ها با جنس مخالف، کار کردن دانشجوی در حین تحصیل به دلیل مشکلات اقتصادی و همچنین، بی‌انگیزگی دانشجویان به دلیل رخدادهای اجتماعی و اقتصادی جامعه از قبیل تورم، بیکاری و... می‌باشد. مسایلی که در فضای دانشگاه اتفاق می‌افتد و مسایل مربوط به آموزش، عامل بعدی بود که از تجارب دانشجویان به دست آمد که از آن جمله می‌توان به روش تدریس و نحوه برخورد استادان که از بالاترین فراوانی در میزان تأثیرگذاری از دیدگاه دانشجویان برخوردار بود، به روز نبودن کتاب‌های درسی، عدم جذابیت آن‌ها و عدم علاقه دانشجویان به رشته و واحد درسی، اهرم فشار و اجبار برای مطالعه (تا اجبار نباشد، دانشجویان

تمایل به مطالعه ندارند) و تصور غالبی که اکثر دانشجویان از نمره گرفتن محض و پاس کردن درس‌ها دارند، اشاره نمود. مسأله سوم، مسایل ضمنی از قبیل تأثیر جو و محیط دانشگاه بر روی دانشجویان، تأثیر دوستان و خانواده در عادت و رغبت به مطالعه بود که در نهایت، در «شب امتحانی» بودن دانشجویان تأثیر می‌گذارد. همچنین، مهم‌ترین مسایلی که در بین دانشجویان از فراوانی بیشتری برخوردار بود، به مسایل شخصی و آموزشی مربوط بود که در مسایل شخصی، مشغله‌های ذهنی و بی‌انگیزگی دانشجویان به دلیل بیکاری بعد از فارغ‌التحصیلی فراوانی بیشتری داشت. دانشجویان درس خواندن را تلاش بی‌حاصلی می‌دانند. در مسایل آموزشی نیز ارتباط استاد با دانشجو، روش تدریس استاد و علاقه دانشجو به رشته و واحد درسی بیشترین اهمیت را برای دانشجو داشت. از این‌رو، نیاز است که واحدهای درسی به روزتر باشد و استادان به مهارت‌های جدیدتری برای تدریس و ارتباط مجهز شوند.

به نظر می‌رسد که این مسایل به هم وابسته هستند و همه این‌ها دست به دست هم داده‌اند تا دانشجویان از پس رسالت دانشجویی که کسب علم و مطالعه درست و مداوم می‌باشد، به شکل مناسب بر نیایند. از این‌رو، محقق پیشنهاد نمود، برای این که این پدیده در دانشگاه‌های ایران به خصوص در بین دانشجویان پزشکی کم‌رنگ شود، باید به دغدغه‌های دانشجویان رسیدگی و در سیستم نظام آموزش عالی، برنامه‌ریزی آموزشی و برنامه‌ریزی درسی تجدید نظر شود.

یافته‌های حاصل از پژوهش در قالب ۳ مضمون و درون‌مایه اصلی و ۱۴ زیرمضمون بیان شد.

مسایل شخصی

مشغله‌های ذهنی (مشکلات خانوادگی، دوستی با جنس مخالف، نگرانی برای آینده و بیکاری و ازدواج): مهم‌ترین مشغله‌های ذهنی که دانشجویان عنوان کردند، دوستی با جنس مخالف، مشکلات خانوادگی، نگرانی برای آینده و کسب و کار و ازدواج بود.

دانشجویی با ناامیدی مطرح کرد: «به خاطر این که از این رشته‌ای که داریم می‌خونیم، نتیجه کاری حاصلمون نمی‌شه... در واقع، بازار کار نداره. انگیزه‌ای برای درس خوندن نداریم» (دانشجوی شماره ۵).

«وقتی یک زمانی با ليسانس می‌شد یک کار خوب گرفت، اما الآن چی؟ اون بیرون هیچ چیزی در انتظار ما نیست... بعضی وقت‌ها می‌گم کار کجا بود؟ الکی خودت را خسته نکن» (دانشجوی شماره ۹).

«وقتی شرایط بیکاری فردا را می‌بینم، انگیزه‌ام خیلی کم می‌شه... می‌گم که چرا خودم رو خسته کنم. هم این که احساس می‌کنم تو جامعه ما خیلی‌ها با معدل پایین و پارتی‌بازی به کار مشغول می‌شن...» (دانشجوی شماره ۱۰). «هیچ تضمینی برای آینده شغلی ما وجود نداره. به خاطر همین، من اکثر کتاب‌ها را فقط شب امتحان برای پاس کردن می‌خونم» (دانشجوی شماره ۱۱).

کار دانشجو حین تحصیل: از جمله مسایلی که دانشجویان پسر به طور ویژه با آن مواجه بودند. به دلیل مشکلات اقتصادی، دانشجو تنها به تحصیل مشغول نیست و این مسأله ناخواسته در شرایط تحصیلی دانشجویان تأثیر می‌گذارد.

برخی از دانشجویان اذعان کردند که «من حین تحصیل کار می‌کنم و کارم بر تحصیل اولویت داره...» (دانشجوی شماره ۴). «من چون کار می‌کنم، زیاد وقتی برای مطالعه ندارم» (دانشجوی شماره ۸). «من کار هم می‌کنم و باعث می‌شه که خسته بشم و نتونم به درسم برسم» (دانشجوی شماره ۱۰). «من گاهی اوقات مجبورم کار کنم و این با درس خوندم تضاد ایجاد می‌کنه» (دانشجوی شماره ۱۲).

روش مطالعه: برخی از دانشجویان معتقد بودند که عدم به کارگیری روش مطالعه صحیح، موجب خسته شدن یا دلسرد شدن آن‌ها نسبت به مطالعه می‌شود و به همین دلیل مطالعه را به تأخیر می‌اندازد.

دانشجویی بیان نمود که «فکر کنم که روش خوندم اشتباه است، فقط می‌خوام کتاب تموم بشه... از اون‌جا که حجم کتابم

به عنوان نمونه، «فکر کردن به ازدواج می‌تونه هم انگیزه مثبت و هم منفی روی درسمون بذاره. مثبت این که فرد انگیزه پیدا می‌کنه و منفی این که همه فکر و ذکرش می‌شه طرف مقابل که نتونه فعالیت کنه. به خصوص اگه هم نتونه به هدف و خواسته‌هاش برسه، اوضاع بدتر هم می‌شه» (دانشجوی شماره ۱). «گاهی مشکلات خانوادگی و شخصی باعث می‌شه من از درس دور بشم» (دانشجوی شماره ۶).

«حضور دوستی با جنس مخالف در مطالعه تأثیر گذاشته؛ به این صورت که وقتی کسی در زندگی حضور داره، تمام فکر و ذکرش می‌شه اون. نمی‌شه دیگه به درس فکر کرد» (دانشجوی شماره ۱۰). «مشکلات خانوادگی و نداشتن درآمد برای تأمین خودم، در درس خوندن و رغبت من به مطالعه مداوم تأثیر می‌ذاره. همچنین، من نسبت به آینده نگرانم و این که فکر می‌کنم دارم وقتم را از دست می‌دم» (دانشجوی شماره ۱۲).

شخصیت دانشجو (اراده، تنبلی و عدم اعتماد به نفس): یکی از دلایلی که دانشجویان برای «شب امتحانی» بودن خود ذکر کردند، به شخصیت فردی آن‌ها مربوط بود.

«احساس می‌کنم که اعتماد به نفسم خیلی پایینه، سر کلاس به سؤالات استاد نمی‌تونم جواب بدم و هرچی می‌خونم، احساس می‌کنم که نمی‌تونم به نتیجه برسم» (دانشجوی شماره ۲). همچنین، همان دانشجو عنوان نمود که اراده ضعیفی در عملی کردن برنامه‌های خود دارد؛ به این شکل که «هر وقت تصمیم می‌گیرم مطالعه را شروع کنم، نمی‌دونم چی می‌شه که نمی‌شه» (دانشجوی شماره ۲). «من حس می‌کنم بیشترش تنبلی و کم‌کاری خودم هست که به مطالعه مداوم عادت ندارم» (دانشجوی شماره ۹).

بی‌انگیزگی برای تحصیل به دلیل محرک‌های بیرونی (بیکاری پس از تحصیل، پارتی‌بازی): بی‌انگیزگی نیز از عواملی بود که دانشجویان به آن اشاره نمودند و دلیل بی‌انگیزگی نسبت به مطالعه را عواملی چون بیکاری و پارتی‌بازی در بازار کار بیان کردند.

(دانشجوی شماره ۳). «یکی از دوستانم به دلیل طرز برخورد یکی از استادانم به رشته‌اش علاقمند شده و می‌خواهد همون رشته را ادامه بده... برای من هم همین طور بوده» (دانشجوی شماره ۸).

«به نظرم هم نحوه تدریس مهمه و هم برخورد استاد. مثلاً وقتی از یه درسی خوشش نیامد، ولی اون درس با استادی ارایه می‌شه که هم نحوه تدریسش خیلی خوبه و هم برخوردش، باعث می‌شه که رغبت پیدا کنی اون درسو بخونی، ولی گاهی اوقات هم برعکسه؛ یعنی از درسی خوشش نیامد، اما اون درس با استادی هست که نحوه برخورد و یاددهیش اصلاً خوب نیست و باعث بی‌میلی نسبت به اون درس می‌شه» (دانشجوی شماره ۶). «مثلاً یکی از استادانم نحوه تدریسشون خیلی خوبه یعنی بحثایی را تو کلاس شروع می‌کنی که واقعاً ما رو جذب می‌کنه و صرفاً به مطالب کتاب اکتفا نمی‌کنی و همین بحثا رو تو امتحان، چند نمره برایش می‌ذارن» (دانشجوی شماره ۷). «نحوه برخورد استاد و برخورد دوستانه‌اش و همچنین، شوق و اشتیاق استاد باعث می‌شه که من به مطالعه رغبت پیدا کنم» (دانشجوی شماره ۱۱).

در این بین، عده‌ای از دانشجویان از نحوه برخورد و عملکرد و همچنین، سنجش دانشجویان معترض بودند. برای مثال، دانشجویی بیان نمود که «بعضی از کلاس‌ها عین زندانه و منتظریم تا کی دربریم، استاد میاد کلاس بدون سلام و احوالپرسی درس می‌ده و...» (دانشجوی شماره ۹). «بعضی از مواقع، حرف استاد با عملش یکی نیست؛ به این صورت که مدعی است، همه بحث کنند و به همه توجه می‌کند؛ در صورتی که فقط به شاگرد زنگ‌ها توجه می‌کند و انگیزه و رغبت برای درسش از بین می‌رود...» (دانشجوی شماره ۲). بخشی هم به نحوه سنجش استاد مربوط می‌شود. به عنوان مثال، دانشجویی معتقد بود: «استادان به نحو صحیح از ما سنجش به عمل نمی‌ارند و فرق دانشجوی ضعیف و قوی مشخص نیست» (دانشجوی شماره ۱۱).

زیاده، هر چی می‌خونم یادم می‌ره و من استرس می‌گیرم» (دانشجوی شماره ۲). در این خصوص، دانشجوی دیگری نیز معتقد بود که «روش مطالعه مهم‌ترین گزینه است؛ چون آگه هر درسی را با روش متناسب آن درس مطالعه کنیم، بدون شک در یادگیری آن موفقیم و همین انگیزه‌ای برای بیشتر مطالعه کردن می‌شود، اما اگر روش مطالعه را بلد نباشیم، بارها و بارها مطالعه می‌کنیم و چون فراگیری سخت می‌شود، پس انگیزه برای مطالعه هم کاهش می‌یابد» (دانشجوی شماره ۱۲).

مسائل آموزشی

استاد (روش تدریس، شوق و اشتیاق، نحوه برخورد و تعامل با دانشجوی): مشارکت کنندگان بیشترین تأثیر را از نظر تعداد دانشجویان به استاد، شیوه تدریس و نحوه برخورد او و تعامل با دانشجو نسبت دادند.

«به نظرم استاد خیلی می‌تونه تأثیر داشته باشه، حتی نحوه حرف زدنش یا این که دست دو تا دانشجوی بدبخت را بگیره یا بگه معدل بالای کلاس رو می‌برم پیش خودم. ما یک استاد داریم دکتر ... اصلاً سر کلاسش خسته نمی‌شم... یه چیزی می‌پرسه، دوست دارم جوابشو بدم. از طرف دیگه، یک استاد دیگه داشتیم بچه‌ها بهش می‌گفتن کی می‌ره... فقط دوست داشتیم کلاس تموم بشه، اما دکتر ... همش تو کلاسش خندون بود. همیشه هم تا جایی که می‌خواست درس بده، درس می‌داد. یعنی ما آخر کلاس می‌گفتیم کی می‌شه هفته بعد... یعنی انگار می‌رفتیم سینما یا یه فیلم طنز می‌دیدیم. خیلی استاد تأثیر داره. به نظر من، هرچی استاد بهتر باشه، بیشتر درس می‌خونی...» (دانشجوی شماره ۱). «وقتی یه استاد با یه روی خوب وارد کلاس بشه و با یه سبک و شیوه‌ای که بتونه دانشجو را به خودش جذب کنه بتونه با همه دانشجویها یه تعامل و ارتباط مثبت برقرار کنه، مطمئناً دانشجو انگیزه و شرایط بهتری برای خوندن درس مورد نظر و رشته مورد نظرش داره» (دانشجوی شماره ۵).

«استاد خیلی سخت‌گیر بود، ولی از اون‌جایی که با علاقه درس می‌داد، من رغبت بیشتری برای مطالعه درسش داشتم»

«علاقه به کتاب‌های درسی و موضوع می‌توانست در من انگیزه ایجاد کند، مثلاً به نگر به کتاب‌های روان‌شناسی علاقه دارم. رشته‌ای که دارم می‌خونه هم روان‌شناسی باشه. این به نوع پشتوانه و به نوع انگیزه‌ای رو در فرد به وجود میاره» (دانشجوی شماره ۵). «اگه بیشتر به جای معرفی کتابا و نشستن سر کلاس، به آموزش عملی دانشجویها می‌پرداختن، خیلی می‌تونست مؤثر باشه» (دانشجوی شماره ۵).

«به خاطر انتخاب محدود در رشته و برنامه‌های تحصیلی، ما مثل یک خمیر هستیم که هر جور سیستم بخواهد به ما شکل می‌دهد و به یک بن‌بست می‌رسیم که علایق ما را محدود می‌کند» (دانشجوی شماره ۱۱). «رشته تحصیلی در واقع محرک اصلی و پیوند بین دانشجو و آینده اوست، پس خیلی مهمه... اما مشاهده می‌شه که بسیاری از دانشجویان از رشته پذیرفته شده خود اطلاعات کافی ندارند و همین موجب دلسردی و سردرگمی می‌شه. کتاب‌های درسی اگر متناسب با نیاز رشته مورد نظر نباشه، قطعاً دلسردی و عدم انگیزه در مطالعه را به وجود میاره» (دانشجوی شماره ۱۲).

فشرده بودن کلاس‌ها و خستگی ناشی از آن: عامل دیگری که اکثر دانشجویان آن را تجربه کردند، کلاس‌های روزانه و خستگی ناشی از آن بود.

دانشجویان ذکر نمودند که «گاهی وقتا بی‌حوصلگی و خستگی و گاهی وقتا هم تحقیقات زیاد و وقت نداشتن، باعث می‌شه به سمت مطالعه نروم» (دانشجوی شماره ۶). «به دلیل رفت و آمد خسته می‌شم، حتی نمی‌رسم شام بخورم تا چه برسه مطالعه کنم. فردا صبح هم دوباره کلاس داریم» (دانشجوی شماره ۹). «به دلیل رفتن هر روزه به کلاس‌ها، خسته می‌شیم و نمی‌تونیم درس بخونیم. انگار طول ترم فقط وقت داریم سر کلاس‌مون بریم» (دانشجوی شماره ۱۰).

تفکر غالب در دانشگاه (نمره، پاس کردن و معدل): این تفکر در دانشگاه و بین دانشجویان غالب بود و با حرف‌هایی مثل فقط نمره و معدل و پاس کردن همراه گردید.

کتاب‌های درسی (به روز بودن، مرتبط بودن با رشته و میزان کاربردی بودن آن): یکی دیگر از مسایل آموزشی که دانشجویان به آن توجه کردند، کتاب‌های درسی، به ویژه به روز بودن و کاربرد نداشتن در زندگی شغلی و تخصصی آن‌ها بود.

یکی از دانشجویان در این مورد چنین بیان کرد: «فکر کنم خود کتاب هم مهم باشه. بعضی از درس‌ها با مطالب کسل کننده، واقعاً استاد می‌تونن جذاب تدریس کنن؟» (دانشجوی شماره ۷). «احساس می‌کنم کتاب‌های ما زیاد به روز نیستند و کمتر کارهای عملی داریم؛ در صورتی که یادگیری من در درس‌های عملی بیشتر است» (دانشجوی شماره ۷). «اکثر کتاب‌هایی که استادان معرفی می‌کنن، غیر مرتبط هست و ربطی به رشته ما نداره و من نیازی نمی‌بینم که آن‌ها را مطالعه کنم» (دانشجوی شماره ۸). «متن کتاب‌ها جالب نیست و آدم رغبت نمی‌کنه که اونا رو مطالعه کنه» (دانشجوی شماره ۹). «کتاب‌هایی که برای من کاربرد داشته باشه را می‌خونم، ولی بقیه رو نه...» (دانشجوی شماره ۱۱).

علاقه بر رشته تحصیلی و درس، یکی از موارد مهمی که مورد توجه قرار گرفت، بحث علاقه به رشته تحصیلی یا درس خاصی بود که دانشجویان ترغیب می‌شدند تا مطالعه مداوم داشته باشند. در غیر این صورت، همه درس‌ها برای شب امتحان کنار گذاشته می‌شد.

«بعضی از درس‌ها را اصلاً متوجه نمی‌شوم، اما درس‌هایی را که علاقه دارم بهتر متوجه می‌شوم» (دانشجوی شماره ۲). «بعضی از درس‌ها رو که اصلاً دوست نداشتم، همون شب امتحان می‌خوندم و درس‌هایی که دوست داشتم را با جان و دل می‌خواندم» (دانشجوی شماره ۳).

«حرف‌های اطرافیان در خصوص رشته من خیلی اذیت می‌کرد. از این که من و اطرافیانم رشته‌ام را نمی‌شناختیم، در روحیه مطالعه من تأثیر گذاشته بود» (دانشجوی شماره ۳). «درسی رو که بیشتر دوست دارم و برام مهم باشه، می‌خونم و تا از درسی خوشم نیاد، نمی‌خونم» (دانشجوی شماره ۴).

اکثر اوقات ما تا زمانی که مجبور نباشیم، دست به کاری نمی‌زنیم.

«استادا زیاد اصرار به مطالعه ما ندارند و ما هرچی می‌خوانیم از روی اختیار است» (دانشجوی شماره ۱). این جمله اغلب دانشجویهاست که معتقد هستند، دانشگاه و استادان از آن‌ها تکلیفی نمی‌خواهند و چون اجباری در کار نیست، پس نیاز به مطالعه هم نیست. همچنین، دانشجویی معتقد بود: «امتحان استادایی که می‌گن در طول ترم بخونین و اونا می‌پرسن، شب امتحان برام راحت بود» (دانشجوی شماره ۲). «چون استادها اصلاً امتحان میان‌ترم نمی‌گرفتن، ما همه رو جمع می‌کردیم برای موقع امتحانات...» (دانشجوی شماره ۳). «دانشگاه از ما چیزی نمی‌خواد، به خاطر همین من مطالعه نمی‌کنم» (دانشجوی شماره ۸).

«وقتی استاد مجبورمون کنه تا بخونیم، حتما این اتفاق می‌افته و من مطالعه خواهم کرد» (دانشجوی شماره ۹). «وقتی دانشگاه نسبت به ما بی‌تفاوت است و یک درس رو می‌شه یک شبه خوند و نمره گرفت و اصلاً در طول ترم بازدهی ما سنجیده نمی‌شه، واقعاً دیگه رغبتی برای مطالعه نیست. در واقع می‌شه گفت، دانشجو رها شده است» (دانشجوی شماره ۱۱).

مسائل ضمنی

جو دانشگاه: وقتی دانشجویان به یک محیط جدید و بزرگ با تنوع فرهنگ‌ها و شخصیت‌ها وارد می‌شوند، خواسته یا ناخواسته تحت تأثیر شرایط قرار می‌گیرند.

دانشجویان در این زمینه بیان نمودند که «جو دانشگاه هم یکی از مهم‌ترین دلایله... به نظر من دانشگاه برای دانشجویان یه محیطی برای گذراندن اوقات فراغت شده، اما خوب حضور جنس مخالف هم‌سال این محیط را با دیگر محیط‌ها متمایز می‌کنه» (دانشجوی شماره ۱۲). «در ترم‌های اول به دلیل این که جو و محیط دانشگاه و خوابگاه برای ما تازگی داشت، شیطنت می‌کردیم و درس نمی‌خواندیم» (دانشجوی شماره ۳). «محیط دانشگاه باعث دلزدگی می‌شه... یک محیطی درست شده که انگار همه فقط می‌خوان، وقت بگذارند و یا با هم

دانشجویی بیان نمود: «هدفم فقط نمره گرفتن و پاس کردن یک درسه و زیاد نیاز نمی‌بینم خودم رو خسته کنم» (دانشجوی شماره ۴). «من هدفم تنها گرفتن مدرک است که بعدش به زندگیم برسم؛ یعنی برم سربازی و حتی قصد ادامه تحصیل ندارم» (دانشجوی شماره ۵). «وقتی می‌شه با یه بار خوندن ده گرفت، زیاد نیاز نیست که خودم رو خسته کنم و درس بخونم... برام فقط پاس شدن مهمه» (دانشجوی شماره ۸).

«من فقط برای معدلم درس می‌خونم... برای این که بتونم ادامه بدم یا کار خوبی بگیرم» (دانشجوی شماره ۱۰).

افت داشتن مطالعه برای دانشجو، موضوعی بود که در دانشگاه به صورت یک فرهنگ مطرح شد. به عنوان مثال، «راستش ترمای اول فکر می‌کردم که چون دانشگاه اودم، باید کمتر درس بخونم یا این که درس خوندن برای دانشجویها نیست... مخصوصاً ترم اول، حتی نمی‌دونستم چطوری باید درس بخونم. نمی‌دونم شایدم بیشتر به خاطر این بود که تو فامیل و یا آشناها طوری برام دانشگاه و محیطشو تداعی کرده بودن که این طوری فکر کنم. مثلاً می‌گفتن، درس خوندن برا دانشجو افت داره و باعث می‌شه مسخرت کنن و به ما گفتن کافیه فقط کنکور قبول بشین، لازم نیست بعدش دیگه درس بخونین» (دانشجوی شماره ۶). «اون ذهنیت غلط که تو دانشگاه خیلی درس و پرسش مهم نیست، برامون ایجاد شده بود و بی‌تأثیر نبود» (دانشجوی شماره ۷) و موضوعی که از طرف اکثر آن‌ها عنوان شد، این بود که «همه دانشجویها شب امتحان می‌خونن. کسی در طی ترم، وقت برا مطالعه نمی‌ذاره و در واقع درس خوندن برای ما افت داره» (دانشجوی شماره ۹). «جمله معروفی بین ما هست که می‌گیم. برای استاد تنها امتحان ملاکه و برای ما تنها نمره، زیاد رغبت ایجاد نمی‌کنه، می‌شه همون شب امتحان به این هدف رسید» (دانشجوی شماره ۱۲).

اهرم فشار و اجبار: از جمله مسائل آموزشی که اکثر دانشجویان و دانش‌آموزان ایرانی با آن آشنا هستند و به گونه‌ای به فرهنگ زندگی ما برمی‌گردد، اهرم فشار و اجبار است؛ یعنی

«تنوع دانشجویان با تیپ‌های متنوع گاهی باعث حواس‌پرتی ما می‌شود. به دلیل آزادی‌های دور از خانواده و معاشرت با برخی دوستان، ممکن است که مشکلاتی برای ما به وجود بیاید و در مطالعه ما تأثیر بگذارد. مثلاً ما نمونه‌هایی رو داشتیم که با وجود زندگی بی‌حاشیه‌ای که داشتند، ولی به مصرف سیگار و مواد کشیده شدند» (دانشجوی شماره ۱۱).
خانواده (تشویق، الگو بودن و حمایت): خانواده می‌تواند تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد.

در این زمینه، دانشجویی بیان نمود: «خانواده و فرهنگ مطالعه در خانواده تأثیر می‌دارد. به عنوان مثال، خواهرم امسال ارشد قبول شده و یا بچه‌های فامیل که همه درس می‌خوانند، من هم راغب شدم که بیشتر مطالعه کنم» (دانشجوی شماره ۹).
«خانواده‌ام منو دل‌سرد می‌کنند... نه خودشان درس خواندن و نه منو درک می‌کنند. حمایت و تشویق هم نمی‌کنند. در واقع، نه الگو هستند برای من نه حامی...» (دانشجوی شماره ۱۰).

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از کلیه شرکت‌کنندگان پژوهش حاضر که صادقانه تجارب خودشان را در اختیار محقق قرار دادند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

دوست بشن. جو دانشگاه برای درس نیست، بیشتر برای دوست‌یابی...» (دانشجوی شماره ۱۰).

تأثیر دوستان (تأثیر مثبت و منفی): در مورد تأثیرگذاری دوستان، بین دانشجویان دختر و پسر اختلاف نظر وجود داشت. به عنوان نمونه، دانشجویان دختر ذکر کردند: «وقتی به هدفم فکر می‌کردم یا دوستامو تو خوابگاه می‌دیدم که درس می‌خوانند، رغبت پیدا می‌کردم که بیشتر درس بخونم» (دانشجوی شماره ۶). «وقتی دوستانم از درس خوندنشون تعریف می‌کنند، من ترغیب به مطالعه می‌شم» (دانشجوی شماره ۹). «تقریباً همه دوستان با هم تو به سطح هستیم؛ یعنی شبیه هم هستیم، اما ترم که شروع می‌شود به هم می‌گیریم، در طول ترم بخونیم، اما باز نمی‌شود، ولی تأثیر مثبت داریم رو هم، یعنی همیشه همدیگه رو تشویق می‌کنیم به درس خواندن و بیشتر وقت گذاشتن و گاهی هم با هم، کارامون رو انجام می‌دیم» (دانشجوی شماره ۷).

تجارب دانشجویان دختر و پسر در این زمینه متفاوت بود؛ چرا که دانشجویان پسر بیان کردند، اگر در محیط دانشگاه درس بخوانند، مورد تمسخر دوستان خود قرار می‌گیرند. به عنوان مثال، «دوستان خیلی تأثیر دارند. وقتی می‌خواهی مطالعه کنی، مورد تمسخر قرار می‌گیری» (دانشجوی شماره ۸).

References:

- Alrefaai IK, Rab SDA, Islam MS. The General Study Habits of Major EFL Students in King Khalid University and their Relationships With GPA, Gender and Certain Social Factors. Umm Al-Qura University Journal of Languages and Literatures. 2013; 10:9-63.
- Kornell N. Optimizing Learning Using Flashcards: Spacing Is More Eff. Utah state University ective than Cramming. Applied Cognitive Psychology. 2009; 23(9): 1297-317.
- Haghjooy Javannard SH, Mansourian M. Factors Affecting Deliberate Learning in First Year Students of Nursing and Midwifery School of Isfahan University of Medical Sciences. Iran J Med Educ. 2011;(10)5: 675-82. [In Persian]
- Seifori V. Evaluation of the reading skills and habits of the social science students of Razi University of Kermanshah. Res Info Sci Public Libraries. 2012; 18(1): 89-100. [In Persian]
- Rohani A, Akbari M, Mamavi T. Evaluation of study skills among student of Mashhad Dental School in Academic Year 2008-2009. Teb Va Tazkiyeh. 2011;19(4): 63-73. [In Persian]
- Abazari Z, Rigi T. Study habits and skills of students in Zahedan University of Medical Sciences, Iran. Health Information Management J. 2012;9(6):838-61. [In Persian]
- Ravari A, Alhani F, Anoosheh M, Mizaei-Khalilabadi T. The pattern of time management in college students of Kerman University of Medical Sciences in the year 2006. Iran South Med J. 2008;11(1):76-84. [In Persian]
- Nourian AA, Mosavinasab N, Fahri A, Mohammadzadeh A. Medical students' study skills and habits in Zanjan University of Medical

- Sciences. Iran J Med Educ. 2006; 6(1): 101-7.
[In Persian]
9. Utah State University Academic Success Center.

Test Anxiety. [Cited 2008 Mar 8]. Available from:
https://www.usu.edu/asc/assistance/pdf/test_anxiety.pdf.

Exam Night Phenomenon among Students of Babol University of Medical Sciences, Iran

Somayeh Mohammadizad^{1*}, Mehran Aghapour-Joibary²

1. PhD Student, Department of Higher Education Development Planning, School of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Kurdistan, Iran

2. BA Student in Educational Sciences, Department of Educational Sciences, School of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Sari, Iran

• Received: 7 Feb, 2016

• Received Corrected Version: 18 Mar, 2016

• Accepted: 2 Apr, 2016

Background & Objective: The exam night phenomenon is a phenomenon observed among Iranian students in recent years. This means that students study the lessons offered during the term only on the night before the exam. The aim of this study was to investigate students' views and reasons regarding the exam night phenomenon of night.

Methods: This qualitative study was conducted through phenomenological method and purposive sampling. The participants consisted of BSc students of Babol University of Medical Sciences (Iran) who had completed at least two half semesters and had experienced the exam night phenomenon. Data were collected through in-depth, semi-structured interviews, and analyzed using open coding and a deep coding.

Results: The 3 main themes of personal problems (mental preoccupation, lack of motivation, student's personality, working while studying, and study methods), educational issues (teacher, textbooks, interest in courses and the field of study, and compact classes and the resulting fatigue), and implicit issues (university atmosphere, family, and the influence of friends) were effective in the exam night phenomenon.

Conclusion: According to the results, the exam night phenomenon and its effective factors is an important issue which affects the students' study method, final score, and many other issues.

Key Words: Exam night, Study method, Medical students

*Correspondence: Department of Higher Education Development Planning, University of Kurdistan, Kurdistan, Iran

• Tel: (+98) 11 3232 0287

• Fax: (+98) 11 3232 0287

• Email: somayeh.mohammadi.60@gmail.com